Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Doprinos akademika Mirka Pejanovića razvoju politologije (povodom 80. godišnjice života i 40 godina naučnoistraživačkog rada): Jubilej

Cvitković, Ivan

2025

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/handle/123456789/849

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/

DOI: 10.5644/PI2025.221.18

PRAVNI ZNAČAJ PRETPOSTAVKE NEVINOSTI U KRIVIČNOM PROCESNOM PRAVU BOSNE I HERCEGOVINE

Miodrag N. Simović
akademik
Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine
profesor emeritus
Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću
sudija u penziji
Ustavni sud Bosne i Hercegovine
msimovic@anubih.ba
ORCID: 0000-0001-5116-680X

Vladimir M. Simović
tužilac
Tužilaštvo BiH
redovni profesor
Fakultet za bezbjednost i zaštitu Slobomir P Univerziteta u Banjoj Luci
vlado_s@blic.net
ORCID: 0009-0002-9640-6488

Apstrakt: Pored prava na život, slobodu, dostojanstvo, privatnost, imovinu i slično, specifičan karakter imaju ljudska prava koja su garantovana u krivičnom postupku. U tom kontekstu, po svojoj prirodi, sadržini, dejstvu i karakteristikama izdvaja se pretpostavka nevinosti koju garantuju ne samo domaći krivičnoprocesni popisi, već i ustavni akti na temelju međunarodnih standarda. Aktuelnost teme je uslovljena time što pretpostavka nevinosti služi kao garancija civilizovanog, humanog i pravednog pravosuđa, ali savremene realnosti otežavaju njenu potpunu realizaciju zbog ljudskog faktora i nesavršenosti zakonodavstva.

Radi se o jednom od osnovnih principa krivičnog postupka: svaka osoba (čak i ako je javno i zvanično optužena za bilo kakvo krivično djelo) smatra se nevinom dok se njena krivica za počinjeno krivično djelo ne dokaže u

postupku predviđenom zakonom i ne bude utvrđena pravosnažnom presudom suda. Najvažnija sastavnica pretpostavke nevinosti jeste da teret dokazivanja optužbe leži na tužiocu.

S tim u vezi, osumnjičeni, odnosno optuženi ima pravo (koje može da koristi, po svojoj želji) da daje izjave, ali nije obavezan da dokazuje svoju nevinost. Čin potpune odsutnosti dokaza o nevinosti optuženog (ili čak demonstrativno odbijanje optuženog da pruži takve dokaze) ne može, sam po sebi, da se smatra dokazom njegove krivice. Uz to, odbijanje optuženog da daje izjave ili pojedinačna objašnjenja, kao i davanje protivrječnih, lažnih, pa čak i očigledno lažnih izjava – ne mogu biti osnov za osudu.

Predmet analize u radu su mjesto, sadržina, dejstvo, domet i značaj pretpostavke nevinosti kao značajnog prava osumnjičenog, odnosno optuženog u pravu Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: ljudska prava, optuženo lice, pretpostavka nevinosti, evropski standardi, Bosna i Hercegovina

Uvod

Postdejtonska Bosna i Hercegovina posljednjih decenija teži daljem razvoju i unapređenju procesa demokratizacije cjelokupnog društva, kao i njenog državnopravnog ustrojstva. Time bi se stvorile dalje pretpostavke za ubrzanje procesa integracija u Evropsku uniju. Na tom putu se kao posebno važan segment aktivnosti nadležnih državnih organa uopšte, a posebno organa pravosuđa, javlja potreba za obezbjeđenjem efikasne zaštite sistema osnovnih, najznačajnijih ljudskih prava (Pejanović, 2017).

U sistemu univerzalno zaštićenih ljudskih prava koja su imanentna svakoj ljudskoj ličnosti, bez obzira na bilo kakve razlike, specifičan značaj, prirodu ili karakter imaju ljudska prava kao što su prava na život, slobodu, imovinu, dostojanstvo, privatnost i slično (Строгович, 1984). Među ovim ljudskim pravima se po svojoj prirodi izdvajaju ona prava koja su garantovana učiniocu krivičnog djela koji se javlja kao osumnjičeni, odnosno osuđeni u krivičnom postupku, a kojima se definiše njegov procesni položaj (Krapac, 1989: 851-853; Колоколова, 2012; Ларин, 1982).

U okviru prava osumnjičenog, odnosno optuženog, izdvaja se pretpostavka nevinosti – lat. *praesumptio innocentiae*[1] (Ferrini, 1893; Алибекова, 2024; Дятчина, 2023). Ovo ljudsko pravo, na temelju relevantnih međunarodnih standarda, garantuje

[1] Ili *presumption of innocence* je pravni princip (*legal principle*) da se svaka osoba optužena za bilo koje krivično djelo smatra nevinom dok se ne dokaže suprotno. Pod pretpostavkom nevinosti, zakonska obaveza dokazivanja (*the legal burden of proof*) stoga je na optužbi, koja mora predstaviti uvjerljive dokaze (*trier of fact*) sudiji ili poroti (*a judge or a jury*).

i ustavni sistem Bosne i Hercegovine, a punu zaštitu i ostvarenje u konkretnim situacijama obezbjeđuje krivično procesno zakonodavstvo. Naime, svi ustavi, kao i Statut Brčko distrikta, odnosno krivični procesni zakoni sa primjenom u Bosni i Hercegovini – izričito propisuju korpus ljudskih prava i sloboda osumnjičenog, odnosno optuženog, koji su dobili karakter procesnih načela (Knežević, 2012: 117-118). Ova načela služe ostvarivanju ciljeva krivičnog postupka (Simović / Blagojević, 2007: 195-201; Simović *et al*., 2023: 310-319; Simović / Blagojević / Simović, 2023: 430-440).

Istorija pretpostavke nevinosti

Istorija pretpostavke nevinosti (*the history of the presumption of innocence*) datira još iz davnih vremena. Porijeklo ovog principa može se pripisati drevnom Babilonu (*Ancient Babylon*). Tako su Hamurabijevi zakoni (*Hammurabi's laws*) naveli: "Vjerovatnoća je uvijek u korist nevinosti optuženog" (Godbey, 1905).

Pretpostavka nevinosti se takođe nalazi u zakonima Atine i Sparte u drevnoj Grčkoj (*ancient Greece*) (Khalilov et al., 2024). U starom Rimu (*ancient Rome*) pretpostavka nevinosti bila je važna u pravnom sistemu tokom carskog perioda (*imperial period*), a ova fraza postala je poznata uz izreku *Ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat* (Teret dokazivanja je na onome ko tvrdi, a ne na onome ko negira). Ideja "tužilac mora da dokaže" (*the accuser must prove*), koja se smatra glavnim elementom pretpostavke nevinosti, stari je koncept iz rimskog doba (*Roman era*).

Zanimljivo je vidjeti klasičan primjer pretpostavke nevinosti u rimskoj historiji (*Roman history*). Tako je, tokom suđenja Numeriju (*Numeri*), bivšem potkralju Narbone Galije (*Narbonne Gaul*), koji je osuđen za pljačku 359. godine, 63. rimski car Flavije Klaudije Julijan (*Flavius Claudius Iulianus*) kasnije ušao u krivičnopravni ciklus i donio presudu koju su citirali svi sudovi u relevantnim slučajevima.

Događaj koji je zapisao stari rimski istoričar Amijan Marcelin (*Ammianus Marcellinus*) desio se na sljedeći način: Car (*emperor*) održava otvoreni sud o optužbi, lično saslušava slučaj i pažljivo sluša strane. Tokom suđenja, Numeri tvrdoglavo negira svoju krivicu i ne može biti razotkriven. Vidjevši manjak dokaza, tužilac Delfidije (*Delphidius*) obraća se caru sljedećim pitanjem: "Uzvišeni care, ako nije dovoljno negirati optužbu, može li se tada bilo ko smatrati krivim?" Car mu odmah odgovara: "Ako nije dovoljno optužiti ga, može li se tada bilo ko smatrati nevinim?"

Treba napomenuti da je u 4. knjizi Justinijanovog zakonika (*the Code of Justinian*) (L, IV, T., XIX, 1, clause 25) propisano da "svi tužioci treba da razumiju da ne treba da podnose optužbe a da one nisu dokazane relevantnim svjedocima i dokumentima koji ne izazivaju sumnju ili neoborivim i jasnim dokazima". U *Digestu Justinijana* (*Digest of Justinian*) je napisano: "Bolje je ne kazniti nekoga ko je kriv za zločin, nego osuditi nevinu osobu (*innocent person*)".

Može se reći da su ideje rimskog prava (*Roman law*) u vezi sa dokazima postavile osnovu principu da "osoba ne može biti osuđena bez jasnih dokaza" (*a person cannot be convicted without clear evidence*). Suprotno tome, može se primijetiti da na početku ranog srednjeg vijeka princip presumpcije nevinosti nije bio poštovan. Tako su 1184. godine, na Savjetu u Veroni (*Council of Verona*), osnovani inkvizicioni sudovi (*inquisition courts*) za one koji su se protivili doktrini Katoličke crkve (*Catholic Church*). Milioni ljudi su mučeni i ubijeni od strane Svete rimokatoličke crkve (*Holy Roman Catholic Church*), a 1215. godine ove strašne stvari su legalizovane na Četvrtom lateranskom savjetu (*Fourth Lateran Council*).[2]

Magna Carta, potpisana 1215. godine, temeljni je dokument u istoriji prava i pravde. Postavila je temelje za mnoge principe koji su i dalje središnji u pravnim sistemima širom svijeta. Jedan značajan koncept utemeljen u Magna Carti je pretpostavka nevinosti. Ovaj princip čini kamen temeljac modernog krivičnog prava i od suštinskog je značaja za osiguranje fer suđenja za sve pojedince optužene za krivična djela.

U poglavlju knjige *Istorija inkvizicije* (*History of the Inquisition*), posvećenom preliminarnom pritvoru (*preliminary detention*), postoje neprijatni izvještaji o "iskustvu" (*experience*) dvoje inkvizitora. Inkvizitor po imenu David iz Augsburga (*David of Augsburg*) izjavio je: "Ako ga (optuženog – Y. X.) izlože svjedoci, ne treba mu pokazivati milost. Nije dovoljno samo ga osuditi na smrt; potrebno mu je dati neku hranu da ga strah ne savlada." Ili, drugi primjer. Inkvizitor iz Carcassonnea (*Carcassonne*) držao je 1325. godine čovjeka u zatvoru "dok ne kaže punu istinu" (*until he tells the fuller truth*) (Мейкок, 2002).

Oba navedena slučaja su primjeri apsolutnih pretpostavki krivice (*absolute presumptions of guilt*). Stav prema slučaju bio je zasnovan na činjenici da je krivica osumnjičenog već potpuno dokazana, a prema njemu su primjenjivane ne samo razne torture, već i kazne bez sudske presude (*without a court verdict*).

Srednjovjekovni kontinentalni pravni sistem (*the medieval continental legal system*) takođe je usvojio metodu priznanja dobijenu mučenjem kako bi osigurao dokaze o krivici. U ranim danima pretpostavka nevinosti u kontinentalnom pravnom sistemu više je prihvaćena u teoriji nego u praksi. Kasnije su kanonski pravnici (*canon lawyers*) prešli na rimsko pravo kao vrijedan izvor za razmatranje dokaznih principa (*principles of proof*) i odredbi prema kojim krivicu treba utvrditi dokazima, a ne pretpostavkama (*by proof rather than by presumption*).

[2] Srednjovjekovna jeres imala je dvojnu prirodu – u tome je njen interes i važnost. Članstvo u jeretičkoj sekti smatralo se zločinom u očima države i grijehom u očima Crkve. Kao rezultat toga, s jedne strane, pojavilo se mnoštvo svjetovnih zakona koji su propisivali kažnjavanje jeresi smrtnom kaznom, a, s druge strane, nastao je crkveni tribunal, nazvan inkvizicijom, čija je svrha bila da odredi šta je jeres i ko su jeretici. Inkviziciji je pripadala prinudna vlast i zakonito kažnjavanje moglo je biti izvršeno samo ako ga je ona sankcionisala.

U 1250-im godinama engleski pravnik Henry de Bracton – *Henry de Bracton* (1210–1268), koji je bio snažno pod uticajem kanonskog prava (*Canon law*), napisao je u svom djelu *Zakoni i običaji Engleske* (*Laws and Customs of England*, originalni naslov *De Legibus et Consuetudinibus Angliae*): "Svaka osoba je nevina dok se ne dokaže suprotno" (*every person is innocent until proven guilty*). U kasnijoj srednjovjekovnoj Engleskoj (*medieval England*) u sudskim postupcima optuženi nije bio obavezan da dostavlja dokaze o svojoj nevinosti, i to se smatralo dužnošću tužioca (Foster, 1792).

U to vrijeme u Engleskoj, porotnici (*jurors*) su se koristili za donošenje konačne odluke o krivici osumnjičenog. Od početka XV vijeka engleski pravnici su otvoreno podržavali princip "bolje osloboditi krivog, nego osuditi nevinog" (*it is better to acquit the guilty than to condemn the innocent*), sadržan u *Justinijanskoj zbirci* (*Justinian Collection*) (Smith, 2005).

Od sredine XVIII vijeka Odbrambeni savjet u Engleskoj (*the Defense council in England*) počeo je da koristi pojam presumpcije nevinosti, uzimajući u obzir potrebu da se dokaže krivica. Nije slučajno što je 1753. godine, u slučaju Morphy (*the Morphy case*), rečeno za osumnjičenog: "Moj gospodaru, osoba se zakonski pretpostavlja nevinom dok se ne dokaže krivica" (*My lord, a person is presumed innocent by law until proven guilty*). Sudije su polako prihvatale ovaj princip, čak priznajući da osumnjičenom treba dati benefit u pogledu sumnje (*benefit of the doubt*).

Porotnici su u nizu slučajeva došli do zaključka da "ako vjerujete da je optuženi kriv, proglasićete ga krivim, ako ne – onda ga nećete pronaći krivim" (*if you believe that he is guilty, you will find him guilty, if you don't, then you will not find him guilty*). Treba napomenuti da su 1803. godine, tokom sudskih postupaka vezanih za izdaju u Dablinu (Dublin), sudije više puta donosile odluke o oslobađanju zbog krivice koja proizlazi iz bilo kakve sumnje.

Pretpostavka nevinosti u međunarodnim dokumentima

Prijemom u Organizaciju Ujedinjenih nacija,[3] kao sukcesor bivše SFRJ, Bosna i Hercegovina je postala ugovorna strana svih ranije potpisanih međunarodnih konvencija, pa tako i Opšte deklaracije o ljudskim pravima (1948) i Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (1966).

Opšta (Univerzalna) deklaracija o ljudskim pravima izričito propisuje međunarodni standard prema kome svako lice koje je optuženo za krivično djelo ima pravo da se smatra nevinim sve dok mu se ne dokaže krivica u skladu sa zakonom u javnom postupku u kojem su mu pružena sva jemstva potrebna za odbranu (član 11). Takođe,

[3] 22. maja 1992. godine, kada je Savjet bezbjednosti UN odobrio pristup ovoj međunarodnoj organizaciji Rezolucijom broj 755 (1992).

niko ne može biti proglašen krivim za bilo koje krivično djelo učinjeno bilo kojim činom ili propustom koje, u času učinjenja, po unutrašnjem ili međunarodnom pravu nije bio predviđeno kao krivično djelo, niti mu se može odrediti teža kazna od one koja je bila primjenjiva u času kad je krivično djelo učinjeno (Račić / Milinković / Paunović, 1998: 57-59; Толкаченко, 2015; Каминская, 1948).

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima,[4] koji čini sastavni dio Aneksa I Ustava Bosne i Hercegovine,[5] kao dodatni međunarodni sporazum o ljudskim pravima, neposredno se primjenjuje u Bosni i Hercegovini. Tako ovaj pakt garantuje brojna procesna prava optuženim licima, a među njima se nalazi pretpostavka nevinosti. (Вилкова, 2025; Башкатов *et al.*, 2012). Ova je pretpostavka propisana kao pravo da se svako optuženo lice smatra nevinim, dok se njegova krivica ne dokaže (član 14. stav 2.) (Полянский, 1956).

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda[6] (1950) predstavlja najdjelotvorniji regionalni instrument za zaštitu ljudskih prava i sloboda optuženih lica u krivičnom postupku. Ovaj dokument ima prioritet nad svim drugim domaćim zakonima, a sudovi i drugi organi u svom radu su dužni direktno primjenjivati odredbe ove konvencije, čak i u situacijama kada se sami građani (pojedinci) ne pozivaju na njene odredbe. Ustav Bosne i Hercegovine je u cijelosti preuzeo katalog ljudskih prava i sloboda garantovanih ovom konvencijom.

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (član 6) garantuje jedno od najznačajnijih procesnih prava optuženog u krivičnom postupku koje nosi naziv "pravo na pravično suđenje". Prema ovom međunarodnom standardu, svako lice tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, koji je obrazovan na osnovu zakona. Pravo na pravično suđenje (stav 2. člana 6. ove konvencije) podrazumijeva da se svako lice koje je optuženo za krivično djelo smatra nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona. U okviru ovog prava se garantuje pretpostavka nevinosti. To, s druge strane, znači da sud u krivičnom postupku mora da utvrdi postojanje krivice na strani učinioca u vrijeme preduzimanja radnje izvršenja konkretnog krivičnog djela, i to na bazi izvedenih ličnih i materijalnih dokaza (Delalić, 2017: 68-71).

Pravo na pravičan postupak garantuje pravni integritet ličnosti, koji se sastoji iz prava na pravično suđenje i zabrane retroaktivnog važenja krivičnog zakonodavstva (Hedemann, 1931; Pennington, 2003). Tako se pravo na pravičan postupak sastoji od: a) prava na pravičnu raspravu u građanskim i krivičnim stvarima, b) suđenja

[4] Zakon o ratifikaciji Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, *Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori*, broj 7/1971.

[5] Ustav Bosne i Hercegovine, Aneks IV Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, broj 25/2009.

[6] Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, *Službeni glasnik Republike BiH*, broj 25/1993.

pred nezavisnim i nepristrasnim sudom koji je zakonom osnovan, c) javnosti suđenja i izricanja presude, d) poštovanja pretpostavke nevinosti, e) prava pojedinca da odmah i na jeziku koji razumije bude obaviješten o prirodi i razlozima optužbe, f) prava optuženog na odgovarajuće vrijeme i mogućnost za pripremanje odbrane, g) prava na angažovanje branioca i besplatne pravne pomoći, h) prava da se ispitaju svjedoci i i) prava na besplatnu pomoć prevodioca (Sanchez-Gill, 2006). Pravo na pravičan postupak posebno podrazumijeva i pravo na suđenje u razumnom roku, koje je priznato u judikaturi Evropskog suda za ljudska prava, kao jedno od najčešće kršenih prava čovjeka.

Za razmatranje strukture krivičnog postupka kao procesni kriterij uzima se pojam pravičnosti (Landau, 2005). U tom smislu, pravičan postupak podrazumijeva i zabranu diskriminacije između stranaka, zahtjev da se krivični postupak vodi od strane nezavisnog i nepristrasnog suda, da se krivica učinioca utvrdi na osnovu zakonskih kriterija i zabranu miješanja zakonodavne u sudsku vlast.

Nacionalni propisi koji garantuju pravo na pravičan postupak su, prije svega, Ustav Bosne i Hercegovine (kao i ustavi entiteta, ustavi kantona i Statut Brčko distrikta), koji u katalogu ljudskih prava, između ostalog, jemče pravo na pravičan postupak u građanskim i krivičnim stvarima, kao i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom, te procesni krivični zakoni, koji u nekoliko svojih odredaba propisuju niz prava, kao što su: a) da niko nevin ne bude osuđen, a da se učiniocu krivičnog djela izrekne krivična sankcija pod uslovima propisanim u materijalnom krivičnom zakonodavstvu, b) poštovanje pretpostavke nevinosti i c) principa *in dubio pro reo*, te propisivanje tačno određenih prava osumnjičenih, odnosno optuženih u krivičnom postupku, a koji su u funkciji ostvarivanja principa pravičnog postupka (Shapiro, 1991).

Pretpostavka nevinosti optuženog predstavlja najvažniju pretpostavku krivičnog postupka, kako evropskog kontinentalnog[7] (Schabas, 2008; Борзунова *et al.*, 2020; Голиков, 2018), tako i angloameričkog tipa[8] (Tollefson, 1961; Boyle, 2022; Berisha,

[7] U Njemačkoj je presumpcija nevinosti takođe proizašla iz načela vladavine prava (*Rechtsstaatsprinzip*) u članu 20. stav 3. i članu 28. stav 1. rečenica 1. Osnovnog zakona (*Grundgesetz*). Na državnom nivou presumpcija nevinosti je u Njemačkoj takođe zapisana, kako to primjerice stoji u Ustavu Savezne pokrajine Brandenburg (*Landesverfassung des Bundeslandes Brandenburg*), član 53. ("Osnovna prava u krivičnom postupku" – *Grundrechte im Strafverfahren*), stav 2: "Svaka osoba koja je optužena ili tužena za krivično djelo, smatra se nevinom dok ne bude pravosnažno osuđena" (*Jede wegen einer Straftat beschuldigte oder angeklagte Person ist so lange als unschuldig anzusehen, bis sie rechtskräftig verurteilt ist*) (Landtag, 1992; Stuckenberg, 1998; Staudinger, 2015; Scholz, 2001).

[8] Tako, na primjer, u kanadskom pravu (*Canadian law*), pretpostavka nevinosti jačana je u određenim situacijama. Krivični zakonik Kanade (*Criminal Code – R.S.C.*, 1985, Published by the Minister of Justice: http://laws-lois.justice.gc.ca) prethodno je sadržavao brojne odredbe prema kojima su odbrane za određena krivična djela bile podvrgnute obrnutom teretu (*reverse onus*), tj. ako optuženi želi iznijeti tu odbranu, mora dokazati činjenice odbrane na osnovu postotka vjerovatnosti (*a balance of probabilities*), umjesto da Kruna (*Crown*) mora opovrgnuti odbranu izvan razumne sumnje (*beyond a reasonable doubt*). To je značilo da bi optuženi u nekim okolnostima mogli biti osuđeni čak i ako postoji razumna sumnja u njihovu krivicu. U nekoliko slučajeva, različite odredbe

2020). Ova presumpcija spada u jednu od tekovina pravne države, a nastala je kao reakcija i sredstvo borbe protiv nedemokratskih mehanizama – torture, nehumanog kažnjavanja i donošenja presude usljed "otpuštanja ispod suđenja" (Григорьева, 2019). Realizuje se pomoću dva pravila, koja su u najužoj vezi sa načelom pravičnog postupka. Ta pravila čine autoritativne pravne standarde koji određuju način i rezultate utvrđivanja pravno relevantnih činjenica u krivičnom postupku (Quintard-Morenas, 2010).

To pokazuje da inkorporisanje tih pravnih standarda u domaće, nacionalno procesno zakonodavstvo – doprinosi razrješenju shvatanja vezanih za pojam pretpostavke nevinosti optuženog (Fraher, 1984). Oni se kreću između shvatanja tog pojma kao iskaza o procesnoj stvarnosti i njegovog tumačenja kao posljedice primjene propisanog načina utvrđivanja pravno relevantnih činjenica, u skladu sa propisanim zakonskim formama (Розанова, 2017; Mazur, 2024).

Pretpostavka nevinosti u ustavnom pravu Bosne i Hercegovine

Ustav BiH (član 2) pod nazivom "Ljudska prava i osnovne slobode", pod brojem 1. ("Ljudska prava"), utvrđuje da će Bosna i Hercegovina i oba entiteta obezbijediti najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda, u kom cilju postoji Komisija za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu, kako je predviđeno Aneksom 6. Opšteg okvirnog sporazuma za mir u BiH (Sadiković, 2012: 73-77). Pod brojem 3. Ustav BiH (član 2) nabraja prava i osnovne slobode koje sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju. Ona obuhvataju brojna prava i osnovne slobode. U okviru njih se nalaze prava i slobode koje imaju poseban značaj za položaj optuženih lica u krivičnom postupku (Kazazić *et al*., 2009: 47-52).

Takođe, na sličan način korpus ljudskih sloboda i prava uopšte, pa time i osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku, uređuje i Ustav Federacije BiH.[9] Ovaj ustav u drugom dijelu pod nazivom "Ljudska prava i osnovne slobode", u dijelu A. Opšte odredbe (član 1) utvrđuje: "Budući da se načela, prava i slobode utvrđeni u članu II Ustava BiH primjenjuju na cijeloj teritoriji BiH, sljedeće odredbe odnose se na Federaciju (...)". Stoga se Federacija BiH, u smislu člana 2. Ustava Federacije BiH, obavezuje na primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda utvrđenih u dokumentima navedenim u Aneksu ovog ustava. Tu se posebno ističe da sve osobe na teritoriji Federacije uživaju prava među kojima se nalazi pravo na pravičan krivični postupak.

obrnutog tereta su proglašene za kršenje odredbe o pretpostavci nevinosti iz Kanadske povelje o pravima i slobodama (*Canadian Charter of Rights and Freedoms*). Zamijenjene su postupcima u kojima je optuženi jednostavno morao pokazati "znak realnost" (*air of reality*) za predloženu odbranu, nakon čega se teret premjestio na Krunu da opovrgne odbranu.

[9] *Službene novine Federacije BiH*, br. 1/1994, 13/1997, 16/2002, 22/2002, 52/2002, 60/2002, 18/2003, 63/2003, 9/2004, 20/2004, 33/2004, 71/2005, 72/2005 i 88/2008.

Ustav Republike Srpske[10] (član 5) utvrđuje da se, između ostalih, ustavno uređenje Republike Srpske temelji na: a) garantovanju i zaštiti ljudskih sloboda i prava u skladu sa međunarodnim standardima, b) obezbjeđivanju nacionalnih ravnopravnosti i zaštiti vitalnih interesa konstitutivnih naroda, c) vladavini prava i d) zaštiti prava etničkih grupa i drugih manjina. Ovaj ustav u drugom dijelu pod nazivom "Ljudska prava i slobode" inauguriše korpus ljudskih sloboda i prava.

Konačno, Statut Brčko distrikta BiH[11] (član 1. stav 4) propisuje da su Ustav BiH, kao i važeći zakoni i odluke institucija Bosne i Hercegovine, direktno primjenjivi na cijeloj teritoriji Distrikta. Statut (član 13) pod nazivom "Prava i obaveze" proklamuje da svako ima pravo da uživa sva prava i slobode garantovane Ustavom i zakonima Bosne i Hercegovine i zakonima Distrikta, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi.

Za pravni položaj osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku, naročiti značaj ima ustavna odredba prema kojoj niko ne može biti kažnjen za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom predviđeno kao kažnjivo djelo, niti mu se može izreći kazna koja za to djelo nije zakonom bila predviđena. Pri tome, niko ne može biti smatran krivim za krivično djelo dok to ne bude utvrđeno pravosnažnom sudskom odlukom (član 20).

Pojam i sadržina pretpostavke nevinosti u krivičnom procesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine

Zakon o krivičnom postupku BiH[12] propisuje u glavi prvoj "Osnovna načela" više načela (principa), među kojima se nalazi pretpostavka nevinosti i *in dubio pro reo* (član 3). Na sličan način, Zakon o krivičnom postupku Federacije BiH,[13] u glavi prvoj koja nosi naziv "Osnovna načela", nabraja takođe načela krivičnog postupka, među kojima se nalazi pretpostavka nevinosti i *in dubio pro reo* (član 3). Istovjetna pravna rešenja poznaje i Zakon o krivičnom postupku Brčko distrikta BiH[14] u glavi prvoj pod nazivom "Osnovna načela", u okviru opštih odredbi. Ova su rješenja definisana na sličan način kao i prethodni izvori procesnog prava sa primjenom u Bosni i Hercegovini.

Konačno, Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske[15] u glavi prvoj pod nazivom

[10] *Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 21/1992, 28/1994, 8/1996, 15/1996, 16/1996, 21/1996, 21/2002, 26/2002, 30/2002, 69/2002, 31/2003, 98/2003, 115/2003, 117/2005, 48/2011 i 73/2019.

[11] *Službeni glasnik Brčko distrikta BiH*, br. 17/2008, 39/2009 i 2/2010.

[12] *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, br. 3/2003, 32/2003, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009, 93/2009, 72/2013 i 65/2018.

[13] *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine*, br. 35/2003, 56/2003, 78/2004, 28/2005, 55/2006, 27/2007, 53/2007, 9/2009, 12/2010, 8/2013, 59/2014 i 74/2020.

[14] *Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine*, br. 34/2013, 27/2014, 3/2019 i 16/2020.

[15] *Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 53/2012, 91/2017, 66/2018 i 15/2021.

"Osnovne odredbe", u odjeljku prvom "Osnovna načela", nabraja procesna načela koja imaju značaj za procesnopravni položaj optuženog lica. Među ovim načelima se nalazi pretpostavka nevinosti i načelo *in dubio pro reo* (član 3).

U sistemu procesnih načela, koja pod identičnim nazivom, odnosno identičnom sadržinom poznaju sva procesna zakonodavstva sa primjenom u Bosni i Hercegovini, uočava se razlika gdje Zakon o krivičnom postupku Brčko distrikta BiH kod načela jednakosti u postupanju izričito spominje i "pravedno suđenje" (što sa drugim zakonima nije slučaj) (Jovančević, 2015: 65; Sijerčić Čolić, 2019: 138-141).

Pretpostavka nevinosti predstavlja jedno od najvažnijih procesnih načela na kojima se zasniva savremeni krivični postupak u Bosni i Hercegovini. Naime, procesna pozicija optuženog lica bila bi otežana ako bi se njegova krivica pretpostavljala. Ova je pretpostavka dio kataloga procesnih garancija pravičnog suđenja. Ona doprinosi uravnoteženju položaja optuženog lica kao procesne stranke, ali i dodatnoj zaštiti njegovih prava lica.

U pravnoj teoriji se javlja više shvatanja o pravnoj prirodi (dejstvu i značaju) pretpostavke nevinosti (Radulović, 2009: 130-131; Škulić / Bugarski, 2015: 185-186). Tako se pretpostavka nevinosti definiše kao: a) jedno od osnovnih načela savremenog krivičnog postupka, b) jedno od klasičnih, standardnih prava osumnjičenog, odnosno optuženog, c) jedna procesna garancija optuženog koja mu omogućuje određeni položaj nezavisno od toga da li je on prihvata, d) radna hipoteza pomoću koje se u toku dokazivanja određuje teret pružanja dokaza i e) elemenat pojma osumnjičenog, odnosno optuženog (pored njegovog duševnog zdravlja i prava na odbranu).

Osnovni značaj ove pretpostavke ogleda se u nemogućnosti suda da anticipira krivicu osumnjičenog, odnosno optuženog. To dalje ima za posljedicu postojanje formalnog tereta dokazivanja na strani tužioca, odnosno ukazuje na privilegovani položaj osumnjičenog, odnosno optuženog u slučajevima sumnje u postojanje odlučnih činjenica. Na taj način se ostvaruje osnovna svrha ove pretpostavke, a to je obezbjeđenje zaštite reputacije čovjeka prije presuđenja, kao i njegova zaštita od procesne i vanprocesne stigmatizacije.

Pretpostavka nevinosti predstavlja neizostavnu garanciju u odnosu na položaj osumnjičenog, odnosno optuženog u svim savremenim demokratskim krivičnim procedurama. Ova pretpostavka je oboriva (relativna) i ona vrijedi samo dok se suprotno ne dokaže. Radi se o privremenoj pretpostavci, dok se ne dokaže suprotno. Njeno se procesno dejstvo ogleda u tome što ona predstavlja sredstvo za otklanjanje *a priori* krivice optuženog i ne mijenja se u toku krivičnog postupka sve do momenta pravosnažnosti sudske odluke (Krapac, 2020).

U osnovi ovog standarda se nalazi psihološko-normativni pojam krivice koja se uvijek mora utvrditi u sprovedenom krivičnom postupku pred nadležnim sudom na osnovu izvedenih i ocijenjenih ličnih i materijalnih izvora dokaza. Nasuprot obavezi suda da uvijek utvrdi i dokaže postojanje krivice na strani učinioca

krivičnog djela, stoji pretpostavka njegove nevinosti. Pored toga, ovo načelo je u domaćem krivičnom zakonodavstvu propisano deklaratornom normom, pa se ono često povređuje ili ugrožava na senzacionalistički način u svakodnevnim životnim situacijama ili u sredstvima javnog informisanja ili u izjavama pojedinih nosilaca političkih funkcija (Knežević, 2023: 95-96).

Pretpostavka nevinosti proteže se i na fazu prije krivičnog postupka i fazu istrage, te i na nakon donošenja presude u krivičnom postupku, povodom žalbi i vanrednih pravnih lijekova (Knežević, 2006: 370-375). Dakle, ova pretpostavka postoji na strani osumnjičenog, odnosno optuženog tokom trajanja cijelog krivičnog postupka, pri čemu ishod postupka nije od važnosti za utvrđivanje da li je tokom trajanja postupka povrijeđeno ovo pravo osumnjičenog, odnosno optuženog. Na taj način se štite pravni i moralni integritet osumnjičenog, odnosno optuženog (Halilović, 2019: 51-52). Istražne radnje, kao što su uzimanje otisaka prstiju, uzoraka krvi ili DNA, pretresi stana i prostorija te drugo oduzimanje potencijalnog dokaznog materijala od osumnjičenog, odnosno optuženog – ne predstavljaju povredu prava na pretpostavku nevinosti (Yunis, 2024).

Posebno pravilo se odnosi na raspodjelu rizika nedokazivanja činjenica u vezi sa krivičnim djelom, kao i krivicom njegovog učinioca (Reggi, 1986). Sud mora donijeti oslobađajuću presudu ne samo kada se potpuno uvjeri u nevinost optuženog, već i kada nije u potpunosti uvjeren u krivicu, ali ni u njegovu nevinost (Simović / Simović / Govedarica, 2021: 122-124; Labandeira, 1967; Sassoon, 2001).

Praktično dejstvo primjene pretpostavke nevinosti osumnjičenog, odnosno optuženog u krivičnom postupku, ogleda se u tome da:

a) imaju pravo, ali ne i dužnost da se brane od optužbe (Decottignies, 1950),
b) oslobođeni su tereta dokazivanja, gdje im pripada i privilegija protiv samooptuživanja (*privilege against self-incrimination*). Veza između prava optuženog da ne odgovara na pitanja koja ga mogu izložiti krivičnom gonjenju i prava na pretpostavku nevinosti, vrlo je uska (Vorms, 2023),
c) obaveza ili teret dokazivanja učinjenog krivičnog djela i krivice njegovog učinioca padaju na tužioca (Solan, 1999). Od osumnjičenog, odnosno optuženog se ne može tražiti da dokaže svoju nevinost. Naprotiv, teret dokazivanja je na tužilaštvu, koje je dužno da van svake razumne sumnje dokaže da je optuženi izvršilac konkretnog krivičnog djela koje mu se stavlja na teret optužnim aktom (Đurđić, 2006; Ikanović, 2024: 42-43);
d) u slučaju sumnje u postojanje krivice učinioca, sud mora donijeti odluku u korist optuženog (Stumer, 2010; Sijerčić Čolić, 2008: 200).

Pravosnažna sudska odluka predstavlja pravnu smetnju za pokretanje novog krivičnog postupka protiv istog lica za isto krivično djelo. U smislu ove pretpostavke, pojam "optuženi" treba razumjeti u širem smislu s obzirom na činjenicu da pretpostavka nevinosti štiti svako lice protiv koga je pokrenut krivični postupak, a ne samo ono

protiv koga je podignuta optužnica (Škulić, 2025: 125-127).

Pretpostavka nevinosti ne prestaje da važi ni u žalbenom postupku samo zato što je optuženi osuđen u prvom stepenu. Drugačije rješenje bi bilo suprotno ulozi žalbenog postupka, kada je apelacioni sud zahtijevao preispitivanje ranije dostavljene odluke u pogledu činjenica i zakona. Uz to, pretpostavka nevinosti se može oboriti jedino pravosnažnom presudom kojom se optuženi oglašava krivim nakon održanog glavnog pretresa, presudom kojom se izriče krivičnopravna sankcija nakon izjašnjenja o krivici ili pregovaranja o krivici ili presudom kojom je izrečen kazneni nalog (Čejović, 2006: 119-121).

U tom smislu je predviđena obaveza državnih organa, medija i drugih subjekata (branilaca, punomoćnika, oštećenih i dr.) da poštuju ovaj princip, kao i da se pridržavaju smisla pretpostavke nevinosti, tako da svojim javnim izjašnjavanjem o postupku koji je u toku – ne smiju povređivati prava osumnjičenog, odnosno optuženog i oštećenog, kao i nezavisnost i nepristrasnost sudstva. Dakle, prikazivanje osumnjičenog u toku istrage kao nesumnjivog učinioca krivičnog djela protivno je presumpciji nevinosti. Obavještavanje javnosti od strane medija je dozvoljeno, ali ono mora da se vrši objektivno, pri čemu novinari treba da izlože stavove optužbe i odbrane, izbjegavajući izraze koji prikazuju osumnjičenog kao nesumnjivog izvršioca krivičnog djela (Sijerčić Čolić, 2019: 48-49). To dalje znači da pitanje pretpostavke nevinosti i slobode izražavanja treba rješavati tako da javnost bude informisana, ali na diskretan način, uz poštovanje pretpostavke nevinosti optuženog. S druge strane, ne postoji procesna sankcija za povredu ove pretpostavke, iako se u praksi javljaju slučajevi njenog kršenja od strane različitih organa ili subjekata, posebno od strane policijskih organa (Simović / Simović, 2019: 373-375).

Zaključak

Važan segment uspostavljanja i daljeg razvoja državnopravnog ustrojstva Bosne i Hercegovine, na putu ubrzanja procesa integracija u Evropsku uniju, kao i dalje demokratizacije društva u cjelini, predstavlja obezbjeđenje efikasne zaštite sistema osnovnih, najznačajnijih, univerzalnih ljudskih prava. Među ovim pravima, koja su neodvojiva od ljudske ličnosti kao takve, javljaju se ona ljudska prava koja imaju univerzalni, opštecivilizacijski značaj.

Pretpostavka nevinosti služi kao zaštita prava građana od nezakonitih optužbi i progonstava, a takođe doprinosi obezbjeđivanju pravičnosti i zakonitosti u krivičnom postupku. Ona podržava osnovne vrijednosti pravne države, uključujući ljudska prava i građanske slobode. Ključni elementi pretpostavke nevinosti su: teret dokazivanja krivice leži na optužbi; osumnjičeni, odnosni optuženi nisu dužni da dokazuju svoju nevinost; sve sumnje u krivicu tumače se u korist optuženog; nedopustivo je označavanje optuženog krivim prije donošenja presude i prava na odbranu i na učešće u procesu putem branioca.

U tom kontekstu, pretpostavka nevinosti je jedan od glavnih principa krivičnog postupka čiji je cilj zaštita prava ličnosti i isključenje neopravdanog optuživanja (osuđivanja) čovjeka. Da li je osoba kriva za krivično djelo i u kojoj mjeri je krivica potvrđena, na kraju odlučuje sud. Odgovarajući materijal za proučavanje slučaja pruža strana optužbe.

Osumnjičeni, odnosno optuženi nije dužan tražiti dokaze koji opovrgavaju tvrdnje istrage (prijave). Štaviše, on može uopšte ne davati nikakve izjave u vezi sa optužbama koje mu se stavljaju na teret i čak ni tu njegova prava ne prestaju. Isto tako, presuda kojom se optuženi proglašava krivim ne može se zasnivati na pretpostavkama.

Literatura

Алибекова, Аида Изамидиновна (2024) The concept and significance of the principle of the presumption of innocence in criminal proceedings, *Закон и прав*о, № 3, 206-209.

Башкатов, Максим Леонидович и др. (2012) *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации*, учебник, 3-е изд., перераб. и доп., Проспект, Москва.

Berisha, Iris (2020) The principle of the presumption of innocence, *European Journal of Economics, Law and Social Sciences*, Vol. 4, No. 2, 249-259.

Борзунова, Юлия Николаевна и др. (2020) Принцип презумпции невиновности в уголовном судопроизводстве и проблемы его реализации, *Социология и право*, № 4 (50), 86-91.

Boyle, Alan E. et al. (2022) *Human Rights and Scots Law*, Bloomsbury Publishing.

Carlos, Don Juan I (1978) Constitución Española, *Boletín Oficial del Estado*, núm. 311, 29. 12. 1978.

Čejović, Bora (2009) *Pretpostavka nevinosti okrivljenog*, Dosije studio – Lion Mark, Beograd – Kragujevac.

Decottignies, Roger (1950) *Les présomptions en droit privé*, Librairie générale de droit et de jurisprudence, París.

Delalić, Mirna (2017) Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava kao sredstvo zaštite ljudskih prava na pravično suđenje u Bosni i Hercegovini, *Pravo i pravda*, god. 16, br. 1, Sarajevo, 2017, 61-78.

Дятчина, Дарья Алексеевна (2023) Принцип презумпции невиновности: проблемы реализации, *Молодой ученый*, № 9, (456), 261-263. https://moluch.ru/archive/456/100378.

Đurđić, Vojislav (2006) Načelo pravičnog postupka, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, br. 3, 67-74.

Ferrini, Contardo (1893) *Le presunzioni in diritto romano*, Ermanno Loescher & C., Roma – Torino – Firenze.

Foster, Michael (1792) *Crown Law*, Clarendon Press, Oxford.

Fraher, Richard M. (1984) The Theoretical Justification for the New Criminal Law of the High Middle Age: Rei Publicae Interest ne Crimina Remaneant Impunita, *University of Illinois Law Review* 577, 118-131.

Godbey, Allen H. (1905) The Place of the Code of Hammurabi, *The Monist*, Vol. 15, 199-236.

Голиков, Константин Николаевич (2018) Презумпция невиновности в уголовном судопроизводстве, *Российское правосудие*, № 1 (141), 91-98.

Григорьева, В. Д. (2019) Проблема реализации принципа презумпции невиновности, *Моя профессиональная карьера*, № 5, Т. 1, 204-209.

Halilović, Haris (2019) *Krivično procesno pravo*, *Knjiga 1, Uvod i temeljni pojmovi*, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Sarajevo.

Hedemann, Justus W. (1931) *Las presunciones en el derecho*, Revista de Derecho Privado, Madrid.

Ikanović, Veljko (2024) *Krivično procesno pravo*, Panevropski univerzitet Apeiron, Banja Luka.

Jovančević, Nedeljko (2015) *Novo krivično procesno pravo*, Dosije studio, Beograd.

Каминская, Вера Исааковна (1948) *Учение о правовых презумпциях в уголовном процессе*, АН СССР, Москва – Ленинград.

Kazazić, Vesna; Nadaždin Defterdarević, Mirjana; Kotlo, Rebeka (2009) *Ljudska prava: praktikum*, Centar za ljudska prava, Mostar.

Khalilov, Yunis (2024) Concepts about the source of the word 'constitution' and its modern meaning, *Scientific Research and Experimental Development* 6.

Khalilov, Yunis (2024) The prohibition of the use of illegal evidence at the level of decisions of the European court and the presumption of innocence, *German International Journal of Modern Science* (Deutsche Internationale Zeitschrift für Zeitgenössische Wissenschaft), No. 74, 23-25.

Khalilov, Yunis; Qasimov Aziz; Seyidov Mirhuseyn (2024) The history of presumption of innocence, u: *Proceedings of the 6th International Scientific Conference Progress in Science, No. 6 (June 6–7, 2024)*, Brussels, Belgium, 155-159.

Knežević, Saša (2006) Pretpostavka nevinosti okrivljenog u svetlu prava na pravično suđenje, u: *Zbornik Pravnog fakulteta u Istočnom Sarajevu*, Pravni fakultet, Istočno Sarajevo, 365-377.

Knežević, Saša (2012) *Osnovna načela krivičnog procesnog prava*, Studentski kulturni centar, Niš.

Knežević, Saša (2023) *Krivično procesno pravo. Opšti deo*, Pravni fakultet, Niš.

Колоколова, Никита Александрович (2012) *Теория уголовного процесса: презумпции и преюдиции,* Юрлитинформ, Москва.

Krapac, Davor (1989) Osnovna prava čovjeka i građana i načela krivičnog postupka, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 39, br. 5–6, 827-854.

Krapac, Davor (2020) *Kazneno procesno pravo, Prva knjiga, Institucije*, Narodne novine, Zagreb, 413-415.

Labandeira, Eduardo (1967) *Las presunciones en Derecho Canonico*, Gráficas Iruña, Pamplona.

Landau, Norma (2005) Summary Conviction and the Development of the Penal Law, *Law and History Review*, vol. 23, no. 1, 173-189.

Landtag (1992) *Verfassung des Landes Brandenburg*. http://bravors.brandenburg.de/de/gesetze-212792.

Ларин, Александр Михайлович (1982) *Презумпция невиновности*, издательство "Наука", Москва.

Mazur, Karolina (2024) Le principe de la présomption d'innocence. Une analyse juridico-historique, *RDC*, 74/1, 93-119.

Мейкок, Алан Лоусон (2002) *История инквизиции*, пер. с. англ. М. В. Келлер, издательство Олма-пресс, Москва.

Milovanović, Dragana (2019) *Pretpostavka nevinosti okrivljenog u krivičnom postupku*, Master rad, Pravni fakultet, Niš.

Mommsen, Theodor; Krueger, Paul; Watson, Alan (1985) *The Digest of Justinian*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1985.

Pejanović, Mirko (2017) Cjelovita naučna studija o nastanku i razvoju ljudskih prava, *Pregled: časopis za društvena pitanja*, br. 2, 145-149.

Pennington, Kenneth (2003) Innocent Until Proven Guilty: The Origins of a Legal Maxim, *The Jurist*, no. 63, 106-124.

Полянский, Николай Николаевич (1956) *Вопросы теории советского уголовного процесса*, издательство Московского университета, Москва.

Quintard-Morenas, Francois (2010) The Presumption of Innocence in the French and Anglo American Legal Traditions, *The American Journal of Comparative Law*, Vol. 58, No. 1, 107-149.

Račić, Obrad; Milinković, Branislav; Paunović, Milan (1998) *Ljudska prava, pet decenija od usvajanja Opšte deklaracije o pravima čoveka, studije o ljudskim pravima pod okriljem OUN, OEBS i Saveta Evrope*, Međunarodna politika, Beograd.

Radulović, Drago (2009) *Krivično procesno pravo*, Pravni fakultet, Podgorica.

Reggi, Roberto (1986) Presunzione (diritto romano), u: *Enciclopedia del diritto*, vol. XXXV (Prerogative-Procedimento), Giuffrè, Milano, 255-260.

Розанова, О. Г. (2017) *Проблемы реализации принципа презумпции невиновности в уголовном судопроизводстве РФ*, вып. квалификац. работа по направлению подгот. Юриспруденция (уровень бакалавриата), О. Г. Розанова; рук. работы Ю. В. Кувалдина, М-во образования и науки Рос. Федерации, Самар. нац. исслед. ун-т им. С. П. Королева, Юрид. фак., Самара.

Sadiković, Lada (2012) *Ustav Bosne i Hercegovine*, *sigurnost i ljudska prava*, Centar za sigurnosne studije, Sarajevo.

Sanchez-Gill, Antonio S. (2006) *La presunzione di validità dell'atto giuridico nel diritto canonico*, Giuffrè Editore, Milano.

Sassoon, John (2001) *Ancient Laws and Modern Problems: The Balance between Justice and a Legal System*, Third Millenium, London.

Schabas, William (2008) *War Crimes and Human Rights: Essays on the Death Penalty, Justice, and Accountability*, Cameron May, London.

Scholz, Oliver Robert (2001) *Verstehen und Rationalität: Untersuchungen zu den Grundlagen von Hermeneutik und Sprachphilosophie*, Klostermann, Vittorio.

Senato della Republica (2023) *Constitution of the Italian Republic*. https://www.senato.it/sites/default/files/media-documents/Costituzione_INGLESE.pdf (12. 7. 2024).

Shapiro, Barbara J. (1991) *Beyond Reasonable Doubt and Probable Cause: Historical Perspectives on the Anglo-American Law of Evidence*, California University Press.

Sijerčić Čolić, Hajrija (2008) *Krivično procesno pravo, Knjiga I*, *Krivičnoprocesni subjekti i krivičnoprocesne radnje*, Pravni fakultet, Sarajevo.

Sijerčić Čolić, Hajrija (2019) *Krivično procesno pravo, Knjiga I*, *Krivičnoprocesni subjekti i krivičnoprocesne radnje*, Pravni fakultet, Sarajevo.

Simović, Miodrag (2007) Poštovanje međunarodnih standarda koji se tiču pretpostavke nevinosti u praksi sudova u BiH, u: *Projekat "Sprečavanje i suzbijanje savremenih oblika kriminaliteta"*, Kriminalističko-policijska akademija, Ministarstvo nauke Republike Srbije, Beograd, 13-29.

Simović, Miodrag (2012) Praksa Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i njen značaj u razvoju pravnog obrazovanja, u: *Savremene tendencije u razvoju pravne nauke i pravnog obrazovanja, zbornik radova*, Pravni fakultet, Sarajevo, 211-239.

Simović, Miodrag N.; Simović, Marina M.; Simović, Vladimir M.; Simović, Milena (2023) *Međunarodno pravo ljudskih prava*, Istraživački centar, Banja Luka.

Simović, Miodrag; Blagojević, Milan (2007) *Međunarodno krivično pravo*, Panevropski univerzitet Apeiron – Fakultet pravnih nauka, Banja Luka.

Simović, Miodrag; Blagojević, Milan; Simović, Vladimir (2023) *Međunarodno krivično pravo*, 3. izmijenjeno i dopunjeno izd., Pravni fakultet, Istočno Sarajevo.

Simović, Miodrag; Simović, Marina (2010) Pravo na slobodu izražavanja i pravo na poštovanje privatnosti i praksa Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u: *Zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa na temu "Kako prevazići govor mržnje (nacionalne, vjerske, rasne, političke) i netoleranciju u interesu što bolje političke kampanje i demokratskih rezultata na parlamentarnim izborima 2010. godine u Republici Srpskoj i BiH"*, Defendologija centar za bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja, Banja Luka, 119-133.

Simović, Miodrag; Simović, Marina (2019) Presumpcija nevinosti iz člana 6. stav 2. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda: implementacija standarda Evropskog suda za ljudska prava u bh. krivično procesno pravo i praksu, *Pravo i pravda*, god. 18, broj 1, 2019, str. 141-183.

Simović, Miodrag; Simović, Vladimir (2019) *Krivično procesno pravo, Uvod i opšti deo*, Pravni fakultet, Bihać.

Simović, Miodrag; Simović, Vladimir (2020−2021) Pravo na suđenje u razumnom roku u praksi Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, *Pravo i pravda*, god. 19, br. 1, 15-48.

Simović, Miodrag; Simović, Vladimir; Govedarica, Mladenka (2021) *Krivično procesno pravo, Uvod i opšti dio*, Pravni fakultet, Bihać.

Smith, Bruce P. (2005) Did the Presumption of Innocence Exist in Summary Proceedings?, *Law and History Review*, Vol. 23, No. 1, 191-199.

Smith, Bruce P. (2005) The Presumption of Guilt and the English Law of Theft, 1750–1850, *Law and History Review*, Vol. 23, No. 1, 133-171.

Solan, Lawrence (1999) Refocusing the burden of proof in criminal cases: some doubt about reasonable doubt, *Texas Law Review*, vol. 78, No. 105, 105-148.

Staudinger, Wolfgang (2015) *Welche Folgen hat die Unschuldsvermutung im Strafprozess? Eine Untersuchung de lege lata und de lege ferenda*, Nomos, Baden-Baden.

Строгович, Михаил Соломонович (1984) *Право на защиту и презумпция невиновности*, издательство "Наука", Москва.

Stuckenberg, Carl-Friedrich (1998) *Untersuchungen zur Unschuldsvermutung*, Walter de Gruyter, Berlin.

Stumer, Andrew (2010) *The Presumption of Innocence Evidential and Human Rights Perspectives, Criminal Law Library*, Hart Publishing, Oregon.

Škulić, Milan (2025) *Krivično procesno pravo*, Pravni fakultet, Beograd.
Škulić, Milan; Bugarski, Tatjana (2015) *Krivično procesno pravo*, Pravni fakultet, Novi Sad.
Толкаченко, Анатолий Анатольевич (2015) Презумпция невиновности, *Большая российская энциклопедия*, Москва. https://bigenc.ru/c/prezumptsiia-nevinovnosti-2ed80a.
Tollefson, E. A. (1961) The Canadian Bill of Rights and the Canadian Courts, *Saskatchewan Bar Review & Law Society's Gazette*, Vol. 26, No. 4, 106-111.
Вилкова, Татьяна Юрьевна (2025) *Уголовный процесс. Принцип презумпции невиновности: учебник для вузов*, 2-е изд., Издательство Юрайт, Москва.
Vorms, Marion (2023) La présomption d'innocence est-elle un principe probatoire? Une approche épistémologique, *Revue des procédures*, no. 5, 14-25. https://hal.science/hal-03972731v1.

ANU BiH АНУ БиХ

LEGAL SIGNIFICANCE OF THE PRESUMPTION OF INNOCENCE IN CRIMINAL PROCEDURE LAW OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Miodrag N. Simović
Academician
Academy of Sciences and Arts of Bosnia and Herzegovina
Professor Emeritus
Faculty of Law, University of Bihać
Retired Judge
Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina
msimovic@anubih.ba
ORCID: 0000-0001-5116-680X

Vladimir M. Simović
Prosecutor
Prosecutor's Office of Bosnia and Herzegovina
Full Professor
Faculty of Security and Protection Slobomir P University in Banja Luka
vlado_s@blic.net
ORCID: 0009-0002-9640-6488

ANU BiH АНУ БиХ

Abstract: In addition to the right to life, freedom, dignity, privacy, property and similar, human rights that are guaranteed in criminal proceedings have a specific character. In this context, the presumption of innocence, which is guaranteed not only by national criminal procedure lists, but also by constitutional acts based on international standards, is distinguished by its nature, content, effect and characteristics. The significance of the topic is conditioned by the fact that the presumption of innocence serves as a guarantee of a civilized, humane and fair judiciary, but contemporary realities make its full realization difficult due to the human factor and the imperfection of legislation.

This is one of the basic principles of the criminal proceedings: every person (even if he/she is publicly and officially accused of any criminal offense) is considered innocent until his/her guilt for the committed criminal offense is proven in the proceedings provided for by the law, and is determined by a final judgment of the court. The most important component of the presumption of innocence is that the burden of proving the accusation rests with the prosecutor.

In this regard, the suspect or the accused has the right (which he can use, as he wishes) to give statements, but he/she is not obliged to prove his/her innocence. The act of complete absence of evidence on the innocence of the accused (or even the accused's demonstrative refusal to provide such evidence) cannot, in itself, be considered as evidence of his/her guilt. In addition, refusal of the accused to give statements or individual explanations, as well as giving contradictory, false and even obviously false statements – cannot be grounds for conviction.

The subject of analysis in the paper is the place, content, effect, scope and significance of the presumption of innocence as an important right of the suspect or the accused in the law of Bosnia and Herzegovina.

Key words: human rights, accused person, presumption of innocence, European standards, Bosnia and Herzegovina

ANU BiH
АНУ БиХ